

Definitionen av hälsa

Vår förmåga att nå vitala mål

Det viktigaste i våra liv visar sig också vara svårt att definiera. Det handlar förstås om hälsa.

Diskussioner om medicinska begrepp inom filosofi har hittills mest kretsats kring de negativa begreppen "åkomma" (*disease*) och "funktionell sjukdom" (*illness*). Filosofen **Christopher Boorse** presenterade på 1970-talet den biostatistiska teorin, *BST*. Teorin definierar grovt taget åkommor som statistiskt onormala kroppsliga tillstånd. Hälsa definieras som frånvaro av sjukdom samt enlighet med artens design.

Boorse tar fasta på det patologiska, det vill säga det sjuka, i kroppen och definierar åkommor utgående från det statistiskt onormala och hälsa som de interna funktionella processer som är statistiskt normala för arten. *BST* anses ge uttryck för det biomedicinska perspektivet på hälsa, ett perspektiv där hälsa blir sjukdomens negation och det normala i motsatsparet normalt-onormalt.

Problemet med *BST* och andra teorier som ger uttryck för ett biomedicinskt perspektiv på sjukdom och hälsa är att distinktionen mellan sjukdom och hälsa är absolut. Det gör att en sjuk patient kan bli diagnostiserad som frisk ifall sjukdomen han eller hon har inte överensstämmer med definitionen på någon viss åkomma. Alla tillstånd som inte passar in blir "det normala", alltså hälsa, oberoende av vilka följder tillståndet har för patienten. Sådana fall kan förekomma i den medicinska praktiken då de biomedicinska kriterier-

medicinskt begrepp. Världshälsoorganisationen WHO:s definition av hälsa har kritiserats för att vara utopisk då den närmar sig en definition av lycka. Fäller det argumentet också Nordenfelts begrepp?

WHO definierar hälsa som "ett tillstånd av fullständigt fysiskt, mentalt och socialt välmående, inte bara frånvaro av sjukdom eller fysisk svaghet (*infirmité*)". Den här definitionen har blivit kritiserad för att vara utopisk och närma sig en definition av hälsa som lycka då den benämner hälsa som *fullständigt* välmående. Fullständigt välmående implicerar att ingenting fattas en, och logiskt sett måste man då vara lycklig. Den här definitionen kan ses som alltför omfattande och som ett orealistiskt mål för medicin och sjukvård.

Hälsodefinitionen ovan är enligt WHO:s konstitution en del av de grundläggande principerna för lycka, harmoniska relationer och trygghet för alla människor. De här principerna förefaller sträcka sig längre än det är tänkt ett medicinskt mål ska sträcka sig. Sjukvården behandlar till exempel inte människor för att de har en icke-önskvärd livssituation, ofta är osams med någon eller lever i otryggt bostadsområde.

DET MEST CENTRALA måttet på hälsa är för Nordenfelt inte hur kroppen fungerar eller hur en person betar sig, utan personens förmåga att nå vitala mål. Han

att Nordenfelt med minimal lycka avser lycka på lång sikt för individen. Allt som en person önskar är inte ett vitalt mål. Ett destruktivt mål såsom minimalt intag av föda kan inte ses som ett vitalt mål för det gör inte individen lycklig på lång sikt.

NORDENFELTS BEGREPP SKILJER sig från Boorse' begrepp då Nordenfelt istället för att fokusera på åkommor och tala om det patologiska och de inre skeendena i kroppen utgår från subjektet, från personen som är sjuk eller frisk. Hans teori skiljer sig från WHO:s definition av hälsa då den knyter hälsa till förmåga att uppnå mål istället för att likställa hälsa med optimalt välmående. Han undgår på det viset kritiken som riktats mot WHO:s definition.

Nordenfelts teori om hälsa är visserligen vag då den inte specificerar vilka de vitala målen är, men å andra sidan är det teorins styrka att den inte definierar exakta omständigheter eller allmänna vitala mål utan kan anpassas till att gälla det som är vitalt för personen som behandlas. Det som är avgörande exempelvis för en läkare när hon ska avgöra om sjukledighet ska beviljas är nämligen inte enbart om personen har en åkomma eller inte, utan också vilken arbetsförmåga patienten har och vilken risk det innebär för henne att utföra sitt jobb.

Nordenfelts teori om hälsa kan givetvis inte användas som enda mått på hälsa.

"Kort sagt: att vara frisk är för Nordenfelt att i en givet sammanhang vara i stånd att uppnå de mål som man ser som vitala."

na "lokalisering och synlighet" inte uppfylls, till exempel då en patient har diffusa smärtor i hela kroppen.

Den här synen på hälsa har bland annat blivit kritiserad för att göra människan till objekt och helt och hållet ta fasta på kroppens delar istället för att se människan som helhet och beakta vilken inverkan sjukdom har på henne.

FILOSOFEN **LENNART NORDENFELT** anser i boken *Health, Science and Ordinary Language* att det är förståeligt att de flesta undersökningar av de medicinska begreppen fokuserat på de negativa begreppen i och med att medicinsk praktik konstitueras av behandling av sjukdomar. Han anser dock, till skillnad från anhängare av det biomedicinska perspektivet, att det primära medicinska begreppet är "hälsa".

De biomedicinska anhängarna lägger i enlighet med Boorse störst vikt vid begreppet "åkomma". En karaktärisering av hälsa behövs enligt Nordenfelt innan man tar sig an de negativa medicinska begreppen. Hans begrepp om hälsa handlar om ett subjekts förmåga att nå vitala mål. Vitala mål ser han som de mål som leder personen fram till minimal lycka.

Det är ett vittgående begrepp som Nordenfelt föreslår, ett begrepp som går utöver det som vanligen förknippas med medicin. Dessutom är begreppet relativt då sammanhanget som personen befinner sig i samt personens personliga målsättning beaktas. Jag är här intresserad av på vilket sätt begreppet kan ses som ett primärt

tänker sig att en frisk person under vanliga eller rimliga omständigheter kan nå sina vitala mål. Ett vitalt mål är det som är nödvändigt för att personen ska leva ett minimalt anständigt liv, alltså göra mer än att överleva.

Nordenfelt ger följande som exempel på vitala mål: att leva utan invalidiserande smärta; att kunna uppfylla de för personen mest betydande projekten, såsom minimalt anständigt boende; att ha ett jobb och att med framgång uppfostra barn. Fysisk och mental hälsa är viktigt för en person, men så är också att ha ett jobb och tak över huvudet. Det som gör Nordenfelts begrepp till ett *medicinskt* begrepp, trots att de vitala målen inte enbart handlar om att må bra fysiskt och mentalt sett, är att han tänker sig att en persons hälsa konsitueras av dennes *förmåga* att uppnå vitala mål.

Hälsa konstitueras inte av minimal lycka och de vitala målen utgör inte sammantaget minimal lycka. Hälsa är istället det fysiska och mentala tillstånd som gör att en person har förmåga att under givna eller accepterade omständigheter kunna uppnå vitala mål. Kort sagt: att vara frisk är för Nordenfelt att i en givet sammanhang vara i stånd att uppnå de mål som man ser som vitala.

En person kan misslyckas med att uppnå ett eller flera av de vitala mål som krävs för att bli minimalt lycklig. Hon kan också välja att inte försöka nå dessa mål. Men så länge en person har förmågan att uppnå vitala mål så är hon frisk. Viktigt är också

De mått som redan används är också nödvändiga, men teorin kunde eventuellt komplettera det biomedicinska sättet att skilja mellan hälsa och sjukdom för att få till stånd en mera balanserad syn på begreppen. En parallell användning av de existerande medicinska måtten och Nordenfelts teori om hälsa kunde tänkas göra att patienten känner sig i större grad betraktad som en individ och ge läkarna möjlighet att bättre beakta sjukdomens inverkan på patienten.

En betydande följd av att godta Nordenfelts begrepp om hälsa som ett medicinskt begrepp är att man i ett medicinskt sammanhang då kan säga att en person inte har en åkomma men ändå är sjuk. Personen har då en funktionell sjukdom, en fysisk eller mental sjukdom som hindrar hans eller hennes förmåga att fungera på en sådan nivå att han eller hon kan sträva efter att uppnå vitala mål.

Emma Wester studerar filosofi vid Åbo Akademi och skriver en pro gradu-avhandling om medicin, sjukdom och hälsa emma.wester@abo.fi

